

هوالمصور

آشنایی با چوب و هنرهای چوبی جهان

ترجمه و تالیف

نیکو شجاع نوری

آشنایی با چوب و هنرهای چوبی جهان

ناشر:
دانشگاه الزهرا (س)

ترجمه و تألیف: نیکو شجاع نوری (عضو هیأت علمی

دانشگاه الزهرا (س))

صفحه آرایشی: مهدی رادمهر

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶

شابک	:	978-600-5002-87-4
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۷۳۷۳۸۳
عنوان و نام پدیدآور	:	آشنایی با چوب و هنرهای چوبی جهان / ترجمه و تألیف نیکو شجاع نوری.
مشخصات نشر	:	تهران: دانشگاه الزهرا (س)، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۱۶۶ ص.: مصور(بخشی رنگی).
یادداشت	:	واژه نامه.
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۱۶۴-۱۶۶.
موضوع	:	صنایع دستی چوبی
موضوع	:	Woodwork
موضوع	:	چوب
موضوع	:	Wood
رده بندی دیویی	:	۰۸۲/۶۸۴
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۶ ش ۳/۵۳/۳۱۸۰ TT
سرشناسه	:	شجاع نوری، نیکو، ۱۳۴۴ -
شناسه افزوده	:	دانشگاه الزهرا
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا

مرکز پخش:

ونک - دانشگاه الزهراء (س) تلفن:

۸۸۰۴۸۹۳۳ - ۸۵۶۹۲۷۶۹

بلوار کشاورز - نبش ۱۶ آذر - انتشارات

دانشگاه الزهراء (س)

وبگاه فروش اینترنتی:

<http://research.alzahra.ac.ir>

کلیه حقوق برای دانشگاه الزهرا (س)

محفوظ است

فهرست مطالب

مقدمه ۱۲

فصل اول

درخت ۱۵

دیرینه شناسی ۱۶

تعیین قدمتِ چوب ۱۷

تاریخ درختان ۱۸

نخستین درخت ۱۸

درخت زندگی ۱۹

ارواح درخت ۲۲

مسئلهٔ مرگ و زندگی ۲۳

بلندترین و کهن‌ترین درخت‌ها ۲۵

فصل دوم

چوب ۲۷

نرم‌چوب‌ها ۲۸

سخت‌چوب‌ها ۲۹

ویژگی سخت‌چوب‌ها ۳۰

کاربردها ۳۰

فصل سوم

ابزار ۳۳

ابزارهای قطع‌کننده ۳۵

تبر ۳۵

ابزارهای تراشنده ۳۵

۳۵	تیشه
۳۶	چاقو
۳۶	مغار
۳۷	ابزارهای کوبنده
۳۷	چکش
۳۷	ابزارهای ساینده
۳۷	رنده
۳۸	سوهان
۳۸	ابزارهای برنده
۳۸	اره
۳۹	ابزارهای سوراخ کننده
۳۹	مته
۴۰	ابزارهای نگه دارنده
۴۰	ابزارهای اندازه گیری

فصل چهارم

۴۱	تاریخچه ساخته‌های چوبی در جهان
۴۳	تاریخچه آثار چوبی در دوران باستان
۴۳	یونان و روم
۴۵	ایران باستان
۴۵	مصر باستان
۴۷	تاریخچه هنرهای چوبی پس از دوران باستان
۴۷	کشورهای اروپایی
۴۹	کشورهای اسلامی
۵۰	مصر

۵۱	ایران
۵۲	ترکیه
۵۴	اسپانیا
۵۵	هند

فصل پنجم

۵۷ انواع هنرهای چوبی

۵۸	مشبک سازی
۵۸	شیوه کار
۶۳	کنده کاری و نقش اندازی
۶۳	خط انداختن
۶۵	تراش شیارها
۶۶	حکاکی تراشه
۶۸	چوب و ابزار مناسب منبت
۶۸	علامت گذاری الگوها
۶۹	تراش طرح
۶۹	منبت مسطح
۶۹	شیوه کار
۷۰	کاربردها
۷۲	منبت کاری برجسته
۷۳	منبت کم برجسته
۷۴	منبت تمام برجسته
۷۶	شیوه کار
۷۷	خاستگاه منبت
۷۸	خراطی

۸۰	خراطی بین دو مرکز نگه دارنده
۸۱	اشیاء خراطی
۸۲	معرق
۸۲	تاریخچه
۸۸	تزئین پوششی حاصل از کنار هم چیدن اشکال هندسی
۸۹	پارکت
۹۰	معرق خاتم
۹۲	قطعه نشانی یا ترصیع
۹۳	مراحل ساخت
۹۴	صدف، عاج و استخوان
۹۵	فلز و سیم
۹۶	طراحی با آتش
۹۶	سوزاندن
۹۷	سوخت نگاری
۹۸	کدو صراحی و کدو قلیانی

فصل ششم

۱۰۱	تزئین و پرداخت چوب
۱۰۳	روش‌ها و کاربردهای تزئین
۱۰۴	روکش‌ها (veneers)
۱۰۵	برش روکش
۱۰۶	تغییر رنگ
۱۰۶	نصب روکش
۱۰۷	کاربردها
۱۰۸	پوشش محافظ (Finishes)

۱۰۸.....	روغن و پارافین
۱۰۹.....	پولیش فرانسوی (لاک الکل فرانسوی)
۱۰۹.....	جلا
۱۱۱.....	نقاشی (Paint)
۱۱۲.....	آماده سازی سطح
۱۱۳.....	رنگ دانه
۱۱۴.....	سبک‌ها
۱۱۵.....	لاک و الکل (Lacquer)
۱۱۶.....	شیوه کار
۱۱۷.....	لاک الکل ژاپنی
۱۱۸.....	ژاپنی سازی
۱۱۹.....	ماده پوششی شهر پاستو
۱۱۹.....	پوشش محافظ روغن بذرک و سندلوس

فصل هفتم

۱۲۱.....	ساخته‌های چوبی
۱۲۳.....	عصا
۱۲۴.....	عصاهای پیاده روی
۱۲۵.....	عصاهای مقام و منصب
۱۲۵.....	شفا و سحر
۱۲۶.....	ظروف چوبی تراشیده شده
۱۲۸.....	اثاثیه و مبلمان
۱۲۹.....	صندوق
۱۳۱.....	مبلمان در ایران
۱۳۵.....	قاشق‌ها

۱۳۶	قاشق‌ها، پیمان‌ها و ملاقه‌ها
۱۳۶	قاشق‌های تشریفاتی
۱۳۷	تراش یک قاشق
۱۳۸	قاشق‌های ایرانی
۱۳۹	قلمدان
۱۴۱	درها
۱۴۲	امنیت
۱۴۳	انواع در
۱۴۵	پنجره‌ها
۱۴۶	چهارچوب‌ها
۱۴۶	باز نمودن پنجره‌ها
۱۴۸	پنجره‌های مشبک و توری‌ها
۱۵۰	مشربیه
۱۵۰	پنجره‌های متحرک و تاشو
۱۵۱	چاپ (Printing)
۱۵۱	مُهرها
۱۵۲	شانه و آئینه
۱۵۴	بازی‌ها
۱۵۷	سازها
۱۶۲	فرهنگ لغات هنرهای چوبی، انگلیسی به فارسی
۱۶۶	منابع و مأخذ
۱۶۸	منابع انگلیسی

تقدیم به پیشگاه بانوی دو عالم
اللهم صل علی محمد و آل محمد و عجل فرجهم

با یاد شهدا و جانبازان از خود گذشته
و با یاد و قدردانی از خانواده‌های معظم آنان
و درود فراوان بر خدمتگزاران بی ادعای ایران اسلامی

مقدمه

از ابتدای غارنشینی، انسان با استفاده از سنگ، چوب، خاک و هر گونه موادی که در دسترس داشته، برای بهره‌مندی از آسایش بیشتر، اقدام به ساخت اشیاء و ابزار مختلف نموده و گاه آن را با انواع نقوش و رنگ، آذین می‌کرد؛ کاری که در آن، علاوه بر مهارت و تجربه، ذوق و استعداد هنری نیز لازم بود.

هنرهای چوبی یکی از قدیمی‌ترین فعالیت‌های هنری است که انسان به آن پرداخته است؛ چرا که درخت و یا بهتر بگوییم چوب، آسان‌ترین، مناسب‌ترین و در دسترس‌ترین ماده‌ای بوده که وی، برای ساخت آتش، ابزار، خانه و اثاثیه با آن سروکار داشته است. آرامشی که از حضور و همراهی با طبیعت برای انسان بوجود می‌آید، پیوستگی چوب با طبیعت، دسترسی آسان، ارزانی و راحتی کار با آن، موجب شده است افرادی حتی در اوقات فراغت و بدون نیاز مالی، دست به ساخت اشیائی چوبی زده، زمانی را همراه با طبیعت و هنر، در آرامش و لذت سپری کنند.

در هر جایی از دنیا که درخت بر آن روئیده، رد پای از هنرهای چوبی یافت می‌شود. این هنرها در طول تاریخ تمدن، تغییر و تکامل یافته و حتی ممکن است یک رشته هنری در دو کشور همسایه، دارای تفاوت‌هایی در شیوه ساخت، چوب مورد استفاده و ابزار کار باشد. کمبود منابع فارسی در زمینه هنرهای چوبی ایران و جهان، اینجانب را برآن داشت تا همزمان با نگارش کتاب "چوب و هنرهای چوبی ایران" اقدام به تهیه اطلاعات پیرامون هنرهای چوبی جهان و نیز ترجمه بخش‌هایی از کتاب جامع "Wood ' The world of woodwork and carving" منتشره به سال ۲۰۰۳، نوشته Sentence Bryan نمایم.

با توجه به تخصصی بودن و در عین حال کثرت و تنوع مطالب کتاب، نیاز به گرفتن کمک برای ترجمه از متخصص این زمینه بود که در همین جا لازم می‌دانم از لطف و راهنمایی خواهر گرامی سرکار خانم فرزانه سلگی در ترجمه هرچه بهتر و روان‌تر کتاب، یاد و تشکر نمایم.

۱. این کتاب در سال ۱۳۹۴ در دانشگاه الزهرا (س) به چاپ رسید.

جای خالی کتابی در زمینه صنایع دستی چوبی جهان در میان کتب صنایع دستی ایران از جمله علل انتخاب آن برای ترجمه، علی‌رغم گذشت بیش از یک دهه از انتشارش بود. این کتاب؛ یکی از بهترین و جامع‌ترین منابع در زمینه هنرهای چوبی جهان است؛ با این وجود مواردی نظیر هنرهای چوبی قبل از تاریخ ایران و جهان و یا هنرهای چوبی کشورهای اسلامی و بخصوص هنرهای چوبی حال حاضر ایران، به نظر اینجانب مغفول مانده بود که موجب شد مطالب و یا عکس‌هایی را اضافه نمایم. برای مشخص شدن بخش‌های اضافه شده، مطالب را با فونتی تیره‌تر و عکس‌ها را بوسیله نوشتن مأخذ عکس، مشخص نمودم.

امید است کتاب حاضر که با هدف کمک به تأمین منابع مکتوب در زمینه صنایع دستی چوبی برای دست‌آوردان و دانشجویان صنایع دستی تهیه شده، مفید و قابل قبول عزیزان واقع گردد.

در اینجا وظیفه خود می‌دانم از مسئولین محترم حوزه معاونت پژوهشی دانشگاه الزهراء(س)، مسئولین و دوستان در دانشکده هنر و بخصوص همکاران عزیزم در گروه صنایع دستی که در طول نگارش کتاب، علاوه بر مساعدت در تسریع کار، از نظرات و راهنمایی آنان بهره بردم، تشکر نمایم.

در پایان از خانواده‌ام که همواره به لطف خداوند از محبت بی‌دریغشان برخوردار بوده و همراهِشان نگارش این کتاب را مقدور ساخت، تشکر و قدردانی می‌نمایم.

نیکو شجاع نوری

بهمن ۱۳۹۵

